

De Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie
Mr. F. Teeven
Postbus 20301
2500 EH DEN HAAG

Datum
16 december 2013

Uw kenmerk

Contactpersoon

Onderwerp

Advies op het concept-wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces en wijziging van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter uitbreiding van de mogelijkheid van uitkering aan nabestaanden

Geachte heer Teeven,

Bij brief van 5 oktober 2013, met kenmerk 436418, heeft u de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (hierna: NVvR) om advies gevraagd over het concept-wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces en wijziging van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter uitbreiding van de mogelijkheid van uitkering aan nabestaanden.

Dit advies is voorbereid door leden van de vereniging en is vastgesteld door de Wetenschappelijke Commissie van de NVvR.

Strekking wetsvoorstel

Dit concept-wetsvoorstel strekt, blijkens de memorie van toelichting, tot versterking van de positie van het slachtoffer tijdens het strafproces door middel van verdere uitbreiding van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden en opheffing van de bestaande beperking dat slachtoffers zich uitsluitend mogen uitlaten over de gevolgen van het strafbare feit waardoor zij zijn getroffen. Het wetsvoorstel maakt mogelijk dat degenen die bevoegd zijn gebruik te maken van het spreekrecht op de terechtzitting ook hun opvatting over de omvang van de bewezenverklaring, de kwalificatie van het feit, de schuld van de verdachte en de passende straftoemeting kenbaar kunnen maken. Met deze wetswijziging wordt een afspraak uit het regeerakkoord 'Bruggen slaan' nagekomen. Tevens wordt met dit wetsvoorstel uitvoering gegeven aan een tweede afspraak uit het Regeerakkoord, te weten de uitbreiding van het schadefonds geweldsmisdrijven voor nabestaanden van slachtoffers van ernstige verkeersovertredingen.

Advisering

De NVvR spreekt zijn waardering uit voor de intentie om de positie van het slachtoffer in het strafproces te versterken. Het slachtoffer is een belangrijke speler in het strafrechtelijk veld, wiens stem moet worden gehoord indien daartoe bij het slachtoffer de behoefte bestaat. Sinds 2005 is er meer aandacht voor slachtoffers. In de Wet versterking positie slachtoffers

in 2011 is er een aparte titel voor slachtoffers opgenomen. Voorts geldt voor Nederland het Kaderbesluit van de Raad van 15 maart 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure, waarin specifieke rechten van het slachtoffer zijn opgenomen (2001/220/JBZ).

Het voorgaande neemt niet weg dat het onderliggende wetsvoorstel een aantal kritische vragen oproept. In de hierna volgende tekst wordt/worden (tenzij anders vermeld) onder slachtoffer steeds ook de nabestaande(n) van een slachtoffer bedoeld.

In de eerste plaats rijst de vraag naar de verantwoording van de voorgestelde wijziging van de huidige wettelijke regeling. Uit de Memorie van Toelichting blijkt niet dat er aan de zijde van het slachtoffer een daadwerkelijke en concrete behoefte bestaat aan uitbreiding van het slachtofferspreekrecht ten opzichte van de huidige praktijk, in de vorm van een adviesrecht met betrekking tot de vragen van artikel 350 Sv. Is er van de zijde van het slachtoffer de behoefte uitgesproken om een advies te kunnen geven aan de rechter met betrekking tot de bewijsvraag, kwalificatie, strafbaarheid van feit en strafbaarheid van de dader, zoals bijvoorbeeld de (mate van zijn) toerekenbaarheid, en de strafmaat? Voldoet de huidige wettelijke regeling van het slachtofferspreekrecht niet in de praktijk? Zijn deze vraagpunten (wetenschappelijk) onderzocht? Zonder een dergelijke verantwoording komt de voorgestelde wijziging de NVvR nodeloos voor. Indien de huidige regeling niet zou blijken te voldoen in de praktijk, verdient het bovendien de voorkeur eerst na te gaan of en op welke wijze verbeteringen kunnen worden bereikt binnen het huidige wettelijke kader. De enkele omstandigheid dat een wetsvoorstel rechtstreeks voortkomt uit het laatste regeerakkoord, laat ruimte voor heroverweging indien daartoe aanleiding bestaat. De NVvR verzoekt de Staatssecretaris om een nadere toelichting op deze punten.

Naast het voorgaande weegt voor de NVvR bovendien zwaar de vraag of het slachtoffer wel in staat is om een volwaardig advies uit te brengen aan de rechter en de reikwijdte van de voorliggende rechtsvragen in volle omvang te overzien. Indien dit namelijk niet het geval is, zal de voorgestelde regeling een dode mus kunnen blijken te zijn en slechts leiden tot onbegrip en teleurstelling aan de zijde van het slachtoffer. De NVvR vreest dat het slachtoffer met de voorgestelde wetswijziging in een voor hem of haar onnodig gecompliceerde positie zal worden gebracht, hetgeen geen enkele verbetering ten opzichte van de huidige situatie zal betekenen.

Het slachtoffer is immers bijna nooit rechtsgeleerd en zal ook niet altijd een advocaat (kunnen of willen) inschakelen. Van een medewerker van Slachtofferhulp Nederland, een rechter of een lid van het Openbaar Ministerie kan niet worden verlangd dat hij/zij eerst aan het slachtoffer uitlegt waarover het advies zal mogen geven, wat de vragen van art. 350 Sv precies inhouden (zoals de bewijsvraag, de te onderscheiden strafuitsluitingsgronden, etc.), alvorens het slachtoffer zich over die (rechts)vragen uitlaat. Complicerende factor is dat het uitspreken over het bewijs, óók bewijswaardering en beoordeling van bewijstechnische aspecten (bijvoorbeeld onrechtmatig verkregen bewijs of methode van onderzoek van een deskundige) inhoudt en dat vereist kennis van de wettelijke en in de jurisprudentie gevormde (bewijs)regels. Ook in de Memorie van Toelichting wordt opgemerkt (p. 10) dat "onderzoekers verwachten dat in veel gevallen de advocaat beter in het debat tussen de officier van justitie en (de advocaat van) de verdachte kan participeren". Ook in de toelichting wordt aldus onderkend dat het serieus uitoefenen van het adviesrecht in beginsel een taak voor advocaten is. Gelet op deze 'verzwaring' van de positie van het slachtoffer voorziet de NVvR dat het slachtoffer zich in de nieuwe situatie genoodzaakt zal voelen om - vaker dan nu het geval is - gebruik te maken van zijn/haar recht op bijstand van een raadsman (art. 51c sv).

Er zal in die laatstgenoemde gevallen voorafgaand aan de inhoudelijke behandeling van de strafzaak nog meer regie nodig zijn, waarbij (de raadsman van) de slachtoffers/nabestaanden een plaats moeten krijgen. Ook wordt de planning van strafzaken complexer, omdat terecht in de Memorie van Toelichting wordt opgemerkt dat ook de

slachtoffers/nabestaanden en diens/hun advoca(a)t(en) aanwezig moeten kunnen zijn bij de behandeling.

Voorts rijst de vraag of een advies gegeven kan worden op punten van strafbaarheid, zoals de (on)toerekenbaarheid, of het opleggen van een straf of maatregel, zonder dat het slachtoffer beschikt over alle stukken, zoals de persoonlijkheidsrapportages. Het verstrekken van alle persoonlijkheidsrapportages zou een serieuze en niet te veronachtzamen inbreuk op de privacy van de verdachte betekenen en in het geval van een zogenaamd milieuonderzoek, ook van diens familieleden en andere betrokkenen. Het verstrekken van alle rapportages zal bovendien een negatieve weerslag kunnen hebben op de bereidheid bij de verdachte om mee te werken aan pro justitia rapportages.

Een en ander neemt niet weg dat het zich kunnen uitspreken over het bewijs of bepaalde bewijsmiddelen (c.q. de feiten) zinvol en wenselijk kan zijn. Echter, in de visie van de NVvR voorziet de huidige praktijk hierin reeds voldoende. In het huidige strafproces heeft het slachtoffer reeds voldoende ruimte om zich, indien het dat wenst, uit te laten over het bewijs c.q. de feiten (zoals de verklaring van verdachte of van een getuige). Het slachtoffer wordt in dat geval niet door een rechter afgekapt. Ook kan het slachtoffer zijn inbreng leveren tijdens het slachtoffergesprek met de officier van justitie of de advocaat-generaal en heeft het slachtoffer de mogelijkheid om ook buiten het kader van het slachtoffergesprek contact op te nemen met de officier van justitie of een advocaat-generaal als er opmerkingen te maken zijn, of als het slachtoffer meent dat nader onderzoek gewenst is. Verder kan het slachtoffer worden opgeroepen als getuige en in die hoedanigheid zijn bijdrage leveren aan het strafproces. Ten slotte heeft het slachtoffer het recht om zijn vordering als benadeelde partij toe te lichten. De Hoge Raad hanteert een extensieve interpretatie met betrekking tot het begrip 'toelichten' en die gelegenheid wordt in de praktijk ook ruimhartig gegeven. Het toelichten impliceert ook de bevoegdheid om zich over het bewijs uit te laten, in elk geval voor zover dit relevant is voor de vordering.

Het kunnen uitspreken over de strafmaat betekent wél een wezenlijke wijziging ten opzichte van het huidige systeem. Met deze voorgestelde uitbreiding krijgt het slachtoffer niet alleen de mogelijkheid om in het openbaar tot uitdrukking te brengen welke gevolgen het strafbare feit heeft gehad, maar kan het tevens op een aantal onderdelen aangeven welke beslissing hij gepast acht.

Gewezen moet echter worden op de keerzijde. Door het geven van een concreet strafadvies wordt het slachtoffer gepositioneerd als tegenpartij van de verdachte. Het slachtoffer wordt daardoor kwetsbaarder, omdat het risico wordt gecreëerd dat het strafadvies van het slachtoffer een forse tegenreactie van de verdachte en diens procesvertegenwoordiging uitlokt. De NVvR vreest dat hiermee juist escalatie of verruwing van het strafproces in de hand wordt gewerkt, zowel tijdens de behandeling ter zitting als daarbuiten. Daar komt bij dat het slachtoffer en het Openbaar Ministerie in het geval van een ten opzichte van elkaar afwijkende vordering/advies tegenover elkaar kunnen komen te staan. Aangezien het Openbaar Ministerie niet alleen de samenleving in het algemeen vertegenwoordigt, maar ook dient te staan voor de belangen van het slachtoffer in het bijzonder, is het de vraag of het bevorderen van een dergelijke tweespalt - over het geheel beschouwd, maar met name ook bezien vanuit de positie van het slachtoffer - wenselijk is of anderszins een meerwaarde heeft. De NVvR meent van niet. Dit temeer omdat er een goed alternatief bestaat. Het slachtoffer heeft de mogelijkheid om in het slachtoffergesprek bij de officier van justitie of de advocaat-generaal aan te geven wat in zijn of haar visie een passende straf is. De officier van justitie of de advocaat-generaal zal dit - wellicht nog meer dan thans het geval is - mee kunnen nemen in de strafmaatoverwegingen ter onderbouwing van de eis ter terechtzitting, en heeft in elk geval de mogelijkheid om in de beslotenheid van een slachtoffergesprek inhoudelijk uit te leggen waarom een bepaald standpunt van het slachtoffer als onhaalbaar of zelfs irreëel moet worden beschouwd. Indien er tussen het Openbaar Ministerie en het slachtoffer afwijkende visies op het punt van de strafmaat (ook na het gesprek) bestaan, dan zal ook dit bij het uitspreken van het requisitoir en het uiteenzetten van de

strafmaatoverwegingen door het Openbaar Ministerie genoemd kunnen worden. De rechter zal hiermee rekening kunnen houden bij het bepalen van de straf. Een alomvattend adviesrecht inzake de strafmaat van de zijde van het slachtoffer, dat wordt uitgesproken ter zitting, is dan niet nodig.

Ten slotte wordt opgemerkt dat het wetsvoorstel in de praktijk de mogelijkheid openlaat van een ont koppeling van het spreekrecht en het adviesrecht, voor en na het requisitoir. Het spreekrecht zou dan de gevolgen van de feiten voor het slachtoffer betreffen en vóór het requisitoir plaats kunnen vinden en het adviesrecht c.q. het ingaan op de vragen van art. 350 Sv ná het requisitoir. De vraag is of een dergelijke ont koppeling in de praktijk wel eenvoudig en duidelijk voor het slachtoffer – maar ook voor de verdachte - is te maken. Het zal lastig zijn voor de rechter om het slachtoffer op het 'juiste' moment te begrenzen. Bovendien, als het slachtoffer bij het uitoefenen van het spreekrecht zich uitlaat over de feiten, kan hij/zij er wel degelijk op ondervraagd worden. Dus het verschil is in de praktijk voor de procesdeelnemers en het publiek ook niet zo duidelijk te maken. Kortom, een opsplitsing is onnodig, overbodig en onwenselijk. Het spreekrecht en het adviesrecht kunnen eenvoudig worden geïntegreerd.

Kosten

Gelet op het bovenstaande is de financiële schatting in de visie van de NVvR in meerdere opzichten onzeker, en valt te verwachten dat de invoering aanmerkelijke financiële gevolgen zal kunnen hebben. Het aantal zaken is vermoedelijk hoger dan de Memorie van Toelichting aangeeft. De toelichting gaat er mogelijk ten onrechte van uit dat deze situatie waarin het slachtoffer gebruik maakt van het adviesrecht (met bijstand van een advocaat) zich slechts in een beperkt aantal zaken zal voordoen. Met name bij levensdelicten (inclusief ernstige pogingen) en ernstige zedendelicten komt het geregeld voor dat het slachtoffer of diens nabestaanden het woord wensen te voeren. De categorie strafzaken waarin gebruik zal worden gemaakt van het adviesrecht, gaat bovendien aanzienlijk langer duren, zodat gemiddeld minder zaken per zitting kunnen worden behandeld. Juist de grote(re) strafzaken zoals levensdelicten of (pedo)seksuele delicten met veel slachtoffers (bijvoorbeeld de zaak 'Robert M.', en de 'badmeester van Den Bosch') waarbij deze slachtoffers ook uitdrukkelijk positie in het strafproces wensen in te nemen, vergen nu al substantieel meer (zittings)tijd dan enkele jaren geleden. Ook de regiezitting vergt extra zittingscapaciteit. De kosten voor rechtsbijstand aan slachtoffers/spreekgerechtigden zullen per zaak ook fors kunnen oplopen, gelet op de uitgebreide taak die de advocaat heeft binnen de voorgestelde wettelijke regeling. De verwachting is gerechtvaardigd dat slachtoffers vaker dan nu het geval is een raadsman zullen inschakelen.

Indien de wetgever de positie van het slachtoffer wezenlijk wil versterken, dienen daar de financiële consequenties van te worden onderkend en te worden uitgedrukt in een aanvullend budget.

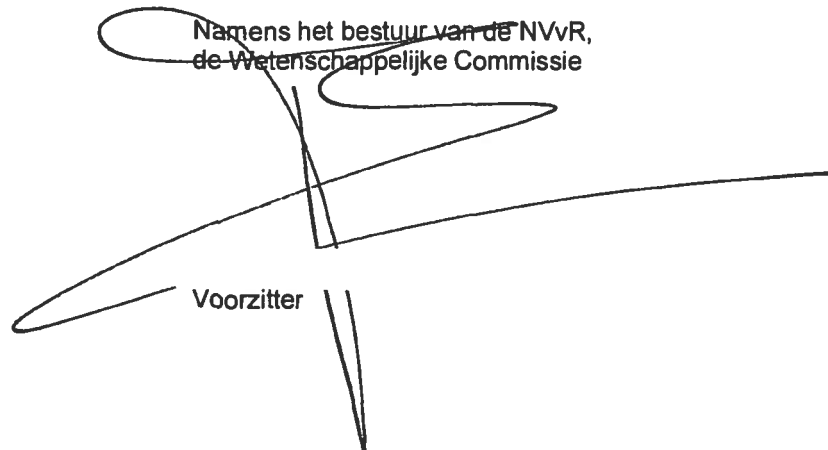
Conclusie

Alles overziend luidt de conclusie dat het wetsvoorstel veel bezwaren oproept en niet voorziet in een gebleken behoefte aan de kant van slachtoffers. Evenmin hebben slachtoffers er blijk van gegeven de behoefte te hebben op enigerlei wijze meer dan nu verantwoordelijkheid te willen dragen voor de totstandkoming van de uiteindelijke rechterlijke beslissing. Overigens is de verwachting onzeker dat maar een bijzonder klein deel van het totaal aantal slachtoffers van het voorgestelde adviesrecht gebruik zal maken. Indien het slachtoffer er voor kiest een stem te hebben tijdens het strafproces, is het vooral belangrijk dat hij/zij een statement kan maken ten overstaan van de zittingsrechter en daarbij kan vertellen wat het delict te weeg heeft gebracht, ook los van de financiële schade

die het delict tot gevolg heeft gehad. Aldus krijgt het slachtoffer ter zitting de gelegenheid om zich te richten tot de rechters die in de strafzaak de uiteindelijke beslissing nemen. Daartoe is het niet nodig, en mogelijk zelfs eerder contraproductief en belastend voor zowel het strafproces als voor het slachtoffer, dat het slachtoffer zich specifiek uitlaat in de vorm van een advies aan de hand van de vragen van art. 350 Sv. De huidige regeling voorziet reeds voldoende in de behoefte om te worden 'gehoord'. Beter is dan ook om te bezien of de huidige regeling nog beter kan worden uitgevoerd in de praktijk. De NVvR is graag bereid daaraan medewerking te verlenen.

Namens het bestuur van de NVvR,
de Wetenschappelijke Commissie

A large, stylized handwritten signature in black ink, consisting of several overlapping loops and a long horizontal stroke.

Voorzitter

